

Tel Arad

Obydleno už v době chalkolitické kolem 4000. Citadela a svatyně byly postaveny už v 10. st. V Aradské pevnosti bylo nalezeno více než 100 ostrak napsaných v biblické hebrejštině. Mezi nejvýznamnější nálezy patří ostrakon 91 v hebrejštině, je pevnost nazývána domem YHWH. Některé z těchto dopisů byly adresovány veliteli Aradské pevnosti, Eljašibovi, a zabývaly se přiděly chleba (mouky), vína a oleje vojákům, kteří sloužili v pevnostech v Negevu. V jednom z nich Eljašib upozorňuje na nebezpečí a žádá o posily, aby pomohly odvrátit invazi Edómců. Chrám

Asyrští králové

Vítězná stéla
Assarhadonova

- **Tiglatpilešar III.** (745 – 727) – vynutil si tribut od králů Menachéma, Pekacha, podpořil judského Achaze proti Pekachovi a aram. Resínovi – dobyl Damašek a Izrael, Judsko vazal
- **Salmanasar V.** (727 – 722), Hóša platí tribut 726 př.n.l., dobyl Samaří
- **Sargon II.** (722 – 705), stěhuje obyvatele pryč
- **Sanherib** (704 – 681) – r. 704 tažení na západ, bojuje s odbojnými královstvími, boj s Chizkijášem r. 701
- **Assarhadon** (681 – 669) – Egypt podporoval odpor proti Asýrii (Izrael, Juda, Fénicie...), proto ho r. 671 př. n. l. dobyl
- **Aššurbanipal** (669 – 631) – Podmanil si tyto národy a země, včetně Babylonu, Chaldejců, Médů, Peršanů, Egyptanů, Libyjců, Elamců, Gutijců, Parthů, Cissie, Frýgů, Mannejců, Korduéné, Aramejců, Urartu, Lýdů, Kilikijců, Kommagéné, Kapadokie, Fénicie, Kanaánci, Sutejci, Sinaj, Izraelců, Judejců, Samarra, Moábců, Edómců, Ammónců, Nabatejců, Arabů, Chetitů, Dilmun, Meluhha, Núbie, Skýtů, Kimmerijců, Arménců a Kypr.
- Aššur-etel-iláni (626? – 623?)
- Sín-šumu-líšir (623?)
- Sín-šarra-iškún (623? – 612) Guvernér Babylonie Nabopalsar (626-605 př.n.l.) 614 dobyl Aššur, 612 Ninive a porazil Asýrii.
- Aššur-uballit II. (611–609/606) - části asyrské armády se stáhly do Charánu, kde podle babylonské kroniky asyrský trůn převzal nový král a byl podporovaný vojenskými jednotkami z Egypta. O rok později, v roce 609 př.n.l., přišla hlavní egyptská armáda, aby mu pomohla.
- 605 př. n. l. porazil Nebukadnesar II. (605– 562 př. n. l.) za pomoci médského krále Kyaxara u Karchemiše egyptsko – asyrskou koalici.

Chizkijáš

(727 - 698 př. n. l.)

„Chizkijáš, syn Achazův, král Judska“

„prorok“ (hebrejsky v *návi*)

„Patřící
Achazovi, synu
Jótamovu,
králi
judskému.“

- **2. Kr 18:4** Odstranil posvátná návrší, rozbil posvátné sloupy, skácel posvátný kůl, na kusy roztloukl bronzového hada, kterého udělal Mojžíš a jemuž až do oněch dnů Izraelci pálili kadidlo; nazvali jej Nechuštán. **První královská reforma, zestátnění Hospodinova kultu**
- **2. Kr 18:5** Doufal v Hospodina, Boha Izraele. Po něm už nebyl mezi všemi judskými králi žádný jemu podobný, ani mezi těmi, kteří byli před ním. **Chválen král, který podporoval Hospodinův kult, monolatrie - uctívání jednoho boha bez popření existence jiných bohů**
- **2. Kr 18, 13** V čtrnáctém roce vlády krále Chizkijáše vytáhl Sancheríb, král asyrský, proti všem opevněným městům judským a zmocnil se jich. **Sancherib 704–681 př. n. l.**
- **2. Kr 18, 14** Proto poslal Chizkijáš, král judský, poselství asyrskému králi do Lakíše: „Prohřešil jsem se, odejdi ode mne. Cokoli na mne vložíš, ponesu.“ I uložil král asyrský judskému králi Chizkijášovi tři sta talentů stříbra a třicet talentů zlata. **Lakíšský reliéf**
- **2. Kr 18, 16** V onen čas odsekal Chizkijáš zlato z dveří Hospodinova chrámu i z pažení dveří, které kdysi dal on, judský král, sám potáhnout, a vydal je asyrskému králi. **Pokus Asyřana uplatit.**
- **2. Kr 18, 17** Asyrský král poslal nejvyššího velitele a nejvyššího dvořana a nejvyššího číšníka z Lakíše ke králi Chizkijášovi do Jeruzaléma se silným vojskem. Vytáhli a přišli k Jeruzalému. Vytáhli, přišli a zastavili se u strouhy Horního rybníka, který je u silnice k Valchárovu poli. **Následuje pokus Asyřanů Chizkijáše znejistit.**
- **2. Kr 18, 19** Nejvyšší číšník na ně zavola: „Povězte Chizkijášovi: Toto praví velkokrál, král asyrský: Na co vlastně spoléháš?
• **Chizkijáš se neměl spoléhat na Boha, ale na mír s Asyřany.**
- **2. Kr 18, 30** Ať vás Chizkijáš nevede k spoléhání na Hospodina slovy: „Hospodin nás určitě vysvobodí a toto město nebude vydáno do rukou asyrského krále! **Hospodin dává vítězstvím těm, co si to zaslouží.**
- **2. Kr 19, 20** I vzkázal Izajáš, syn Amósův, Chizkijášovi: „Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Slyšel jsem, když ses ke mně modlil kvůli Sancheríbovi, králi asyrskému. **Prorok Izajáš krále podporuje.**
- **2. Kr 19, 35-36** Stalo se pak té noci, že vyšel Hospodinův anděl a pobil v asyrském táboře sto osmdesát pět tisíc. Za časného jitra, hle, všichni byli mrtví, všude mrtvá těla. Sancheríb, král asyrský, odtáhl pryč a vrátil se do Ninive a usadil se tam. **Asyřan vzdal obléhání. Boží zásah?**

Chizkijášův tunel a šíloašský nápis

2. Pa 33, 4 Shromáždilo se množství lidu a zasykali všechny prameny i potok, který protékal středem země. Řekli: „Proč mají asyrští králové najít tolik vody, až přitáhnou?“
- 5 Král vládl pevně. Dal se do přestavby celé hradební zdi, která byla samá trhlinka, a vyhnal ji až po věže. Zvenčí vystavěl další hradební zeď. Opravil též Miló v Městě Davidově a pořídil množství oštepů a štítů.
- 30 Chizkijáš zasykal horní vody Gíchónu a svedl je spodem přímo na západ do Města Davidova.

Dobývání Lakíše a lakíšský reliéf

Knih Izajášova

- Prorok Izajáš žil za panování Uzijášova, Jotámova, Achazova a Chizkijáše (742-687)
- Kapitoly 1-6: Iz 1:3: „**Vůl zná svého hospodáře, osel jesle svého pána, mne však Izrael nezná, můj lid je nechápavý.**“ (vánoční jesličky)
- Kapitoly 7-12: tzv. „knih Immanuelova“ s pozdějšími vsuvkami
- Kapitoly 13-23: proroctví proti národům. Pád Babylonu.
- Kapitoly 24-27: tzv. „velká apokalypsa“, po-exilová práce (5. st. př. n. l.?)
- Kapitoly 28-33: převážně Izajášova proroctví
- Kapitoly 34-35: tzv. „malá apokalypsa“, po-exilová práce
- Kapitoly 36-39: volná reprodukce událostí vyprávěných v 2 Kr. 18-20
- Iz 7,1–17
- 1 Za dnů Achaza, syna Jótama, syna Uzijášova, krále judského, vytáhl Resín, král aramejský, a s ním Pekach, syn Remaljášův, král izraelský, do války proti Jeruzalému, ale nic proti němu v boji nesvedli....
- 5 Nedbej , že Aram i Efrajim a syn Remaljášův se dohodli proti tobě na zlé věci:
- 6 Vytáhneme proti Judovi, vyděsíme jej a dobudeme jej pro sebe a uděláme v něm králem Tabealova syna.“
- 7 Toto praví Panovník Hospodin: „Nedojde k tomu a nestane se to.
- 8 Hlavou Aramu je Damašek a hlavou Damašku Resín. Do šedesáti pěti let ztroskotá Efrajim, takže nebude lidem;
- 9 hlavou Efrajimu je Samaří a hlavou Samaří syn Remaljášův. Nebudete-li stáli ve víře, neobstojíte!“
- 10 Hospodin promluvil znovu k Achazovi:
- 11 „Vyžádej si znamení od Hospodina, svého Boha, buď dole z hlubin nebo nahoře z výšin.“
- 12 Achaz odpověděl: „Nechci žádat a nebudu pokoušet Hospodina.“
- 13 I řekl Izajáš : „Slyšte, dome Davidův! Což je vám málo zkoušet trpělivost lidí, že chcete zkoušet i trpělivost mého Boha?
- 15 Bude jíst smetanu a med, aby dovedl zavrhnout zlé a volit dobré.
- 16 Ještě než bude chlapec umět zavrhnout zlé a volit dobré, bude opuštěna země, z jejichž obou králů máš hrůzu.
- 17 Na tebe, na tvůj lid a na dům tvého otce Hospodin v těch dnech, jakých nebylo ode dne, kdy Efrajim odpadl od Judy, přivede asyrského krále.“
- Iz 7, 14 **Proto vám dá znamení sám Panovník: Hle, dívka počne a porodí syna a dá mu jméno Immanuel (to je S námi Bůh).**
- Iz 9,5-6 **Neboť se nám narodí dítě, bude nám dán syn, na jehož rameni spočine vláda a bude mu dáno jméno: „Divuplný rádce, Božský bohatýr, Otec věčnosti, Vládce pokoje.“**
- Iz 11,1-10, 1 **I vzejde proutek z pařezu Jišajova a výhonek z jeho kořenů vydá ovoce... 10 V onen den budou pronárody vyhledávat kořen Jišajův, vztyčený jako korouhev národům, a místo jeho odpočinutí bude slavné.**

Jóšijáš (640–609 př. n. l.)

- 2. Kr. 22:2 Činil to, co je správné v Hospodinových očích, chodil po všech cestách svého otce Davida a neuchyloval se napravo ani nalevo. **Chvála krále, monoteista**
- 8 Velekněz Chilkijáš řekl písaři Šáfanovi: „Nalezl jsem v Hospodinově domě knihu Zákona.“ Chilkijáš dal tu knihu Šáfanovi a on ji četl. **„Našel“ (spíš napsal) pravděpodobně první verzi Deuteronomia známou jako kapitoly 12–26 v D.**
- 2. Kr. 23:4 Nato král přikázal veleknězi Chilkijášovi a jeho kněžským zástupcům i strážcům prahu, aby vynesli z Hospodinova chrámu všechny předměty zhotovené pro Baala, Ašéru a veškerý nebeský zástup. Venku za Jeruzalémem na polích kidrónských je spálili a prach z nich odnesli do Bét-elu. **2. reforma kultu**
- 21 Král vydal rozkaz veškerému lidu: „Slavte hod beránka Hospodinu, svému Bohu, jak je psáno v této Knize smlouvy.“ **Centralizace kultu v Chrámu**
- 25 Nebyl mu podoben žádný král před ním, který by se obrátil k Hospodinu celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou a činil vše podle zákona Mojžíšova. A ani po něm nepovstal žádný jemu podobný.
- 29 Za jeho dnů táhl farao Néko, král egyptský, na pomoc králi asyrskému k řece Eufratu. Král Jóšijáš vyšel proti němu. Farao jej usmrtil v Megidu, sotva ho spatřil.

Deuteronomistická škola

- Deuteronomium bylo vytvořeno složitým procesem, který probíhal pravděpodobně od 7. st. př. n. l. do začátku 5. st. Jádrem knihy tvoří zákoník (kapitoly 12–26). 2 Kr. 22–23 říká, jak byla za Jóšijáše v Chrámu nalezena „knihy zákona“, obvykle ztotožňovaná s tímto zákoníkem. Jóšijáš se pustil do řady náboženských reforem, zaváděl striktní monoteismus a bylo navrženo, že kniha byla napsána za účelem dodat tomuto kroku Boží autoritu. 1943 německý biblický učenec Martin Noth vysvětlil původ a účel Jozueho, Soudců, Samuela a Králů. Argumentoval, že to byla práce jediného autora / kompilátora ze 6. st. př. n. l., který se snaží vysvětlit nedávné události (pád Jeruzaléma a Babylonské vyhnanství).
- Tóra - 5-4. st. př. n. l. Tóra byla zkomponována ze starších tradic, dokumentů Elohistů (E je ze severu) a Jahvista (J je z Judska) + Kněžský pramen + Dtr 1. (kapitoly 12–26, zákoník) a Dtr. 2.
- 12, 5-6 ale budete **vyhledávat místo, které si vyvolí Hospodin**, váš Bůh, ze všech vašich kmenů, aby tam spočinulo jeho jméno; tam budeš přicházet. **Tam budete přinášet své zápalné oběti** a oběti svých hodů i desátky a obětí pozdvihování svých rukou, záslibné a dobrovolné dary i prvorozené kusy ze svého skotu a bravu.
- Dt 16, 2 Hospodinu, svému Bohu, budeš obětovat hod beránka z bravu nebo skotu **na místě, které Hospodin vyvolí**, aby tam přebývalo jeho jméno.
- 1 Až přijdeš do země, kterou ti Hospodin, tvůj Bůh, dává do dědictví, a obsadí ji a usadí se v ní,
- 2 vezmeš z prvotin všech polních plodů, které vytěžíš ze své země, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh, vložíš je do koše a půjdeš **k místu, které vyvolí Hospodin**, tvůj Bůh, aby tam přebývalo jeho jméno.
- Cílem Dtr 1 (Jóšijáše) je **centralizace kultu Hospodina v jeruzalémském Chrámu**. Deuteronomistická reforma centralizuje kult v Jeruzalémě, ostatní svatyně zavrhuje. Díky centralizaci měli kněží a král dohled nad náboženstvím, v jehož čele byl král. Král se nejspíš bál Asyřanů, a proto přistoupil k reformě náboženství a vybral Hospodina za nejvyššího Boha, protože doufal, že je ochrání před nájezdníky. Hospodin byl považován za nejvyššího z mnoha bohů, kteří dle víry opravdu existovali zároveň s ním
- 1. Kr 9, 6-7 Jestliže se ode mne odvrátíte vy a vaši synové a nebudete dodržovat má přikázání a má nařízení, která jsem vám vydal, a **půjdete sloužit jiným bohům a klanět se jim, vyhladím Izraele z povrchu země**, kterou jsem jim dal, a zřeknu se domu, který jsem oddělil jako svatý pro své jméno. Izrael se stane pořekadlem a předmětem výsměchu mezi všemi národy.
- 1. Kr 15, 26 (Nátab) Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích. Chodil po cestě svého otce (Jarobeáma), v jeho hříchu, jímž svedl k hříchu Izraele.
- Podle deuteronomistické školy se Izraelité klaněli cizím bohům, a proto je Bůh potrestal tím, že mu odňal zemi. Podmínkou smlouvy s Bohem bylo to, že musí dodržovat všechna nařízení, jinak zemi ztratí, to se podle autorů deuteronomistické školy stalo. Obzvláště Izrael byl hříšný, proto zanikl. Zachránit se mohli jen Judejci pokáním. Bůh jim odpustí a vrátí je do vlasti.

Novobabylónská říše

- **2. Kr 24, 1** Za jeho dnů přitáhl Nebúkadnesar, král babylónský, a Jójakím byl po tři roky jeho služebníkem. Ale potom se proti němu vzbouřil.
- **2. Kr 24,3** Ano, Judu postihlo to, co vyšlo z úst Hospodinových. Hospodin jej odehnal od své tváře za Menašeovy hříchy, za všechno, čeho se dopustil, **2. Kr 21, 11** (Menaše), „svedl k hříchu svými hnusnými modlami též Judu,
- **2. Kr 24,12** Jójakín, král judský, vyšel ke králi babylónskému, on i jeho matka, jeho služebníci, velitelé i dvořané. Král babylónský jej vzal do zajetí v osmém roce svého kralování.
- **2. Kr 24,16** Odvedl i všechny válečníky, sedm tisíc mužů, a tesaře a kováře, tisíc mužů, vesměs muže schopné boje. Král babylónský je přivedl do Babylónu jako přesídlence. **597 př. n. l. První deportace Judejců včetně Ezechiela a Daniela.**
- **2. Kr 24, 17** A Matanjáše, strýce Jójakínova, dosadil král babylónský za krále místo něho. Změnil mu jméno na Sidkijáš.
- **2. Kr 24, 20** Sidkijáš se vzbouřil proti babylónskému králi. **Sidkijáš zřejmě doufal v pomoc Egypta.**
- **Jr 11, 6** Vyhlásím jim své soudy nad všemi jejich zlými skutky, že mě opustili; jiným bohům pálili kadidlo a klaněli se dílu svých rukou **Bůh podle tohoto výkladu historických událostí svůj lid potrestal porážkou, protože mu byli nevěrní.**
- **2. Kr 25, 1** V devátém roce Sidkijášova kralování, v desátém měsíci, desátého dne toho měsíce, přitáhl Nebúkadnesar, král babylónský, s celým svým vojskem proti Jeruzalému, položil se proti němu a zbudovali dokola obléhací val. **7** Sidkijášovy syny před jeho očima popravili; Sidkijáše oslepil a spoutal ho bronzovými řetězy a odvedl ho do Babylónu. **11** Zbytek lidu, který zůstal v městě, a přeběhlíky, kteří přeběhli k babylónskému králi, ten zbývající houf, Nebúzaradán, velitel tělesné stráže, přestěhoval. **587 př. n. l. Judsko babylon. provincií. Definitivní ztráta samostatnosti a králů. Druhá deportace. Jr 38, 2** „Toto praví Hospodin: Kdo zůstane v tomto městě, zemře mečem, hladem nebo morem, ale kdo vyjde ke Kaldejcům, zůstane naživu a jako kořist získá svůj život, zůstane živ **Jeremjáš viděl, že Babylóňané zvítězí.**
- **2. Kr 25, 22** Nad lidem, který byl ponechán v judské zemi, který tam ponechal Nebúkadnesar, král babylónský, ustanovil správcem Gedaljáše, syna Achíkama, syna Šáfanova. **Babylóňané jen plnili Boží vůli, který trestal svůj lid za nevěru.**
- **Jr 40, 6** Jeremjáš přišel ke Gedaljášovi, synu Achíkamovu, do Misy a přebýval s ním uprostřed lidu, který byl ponechán v zemi. **Jeremjáš byl v oblibě Babylóňanů, protože Judejcům říkal, že se mají vzdát.**
- **2. Kr 25,25** Avšak v sedmém měsíci přišel Jišmael, syn Netanjáše, syna Elíšamova, z královského potomstva, s deseti muži a ubili Gedaljáše k smrti, i Judejce, kteří byli s ním v Mispě.

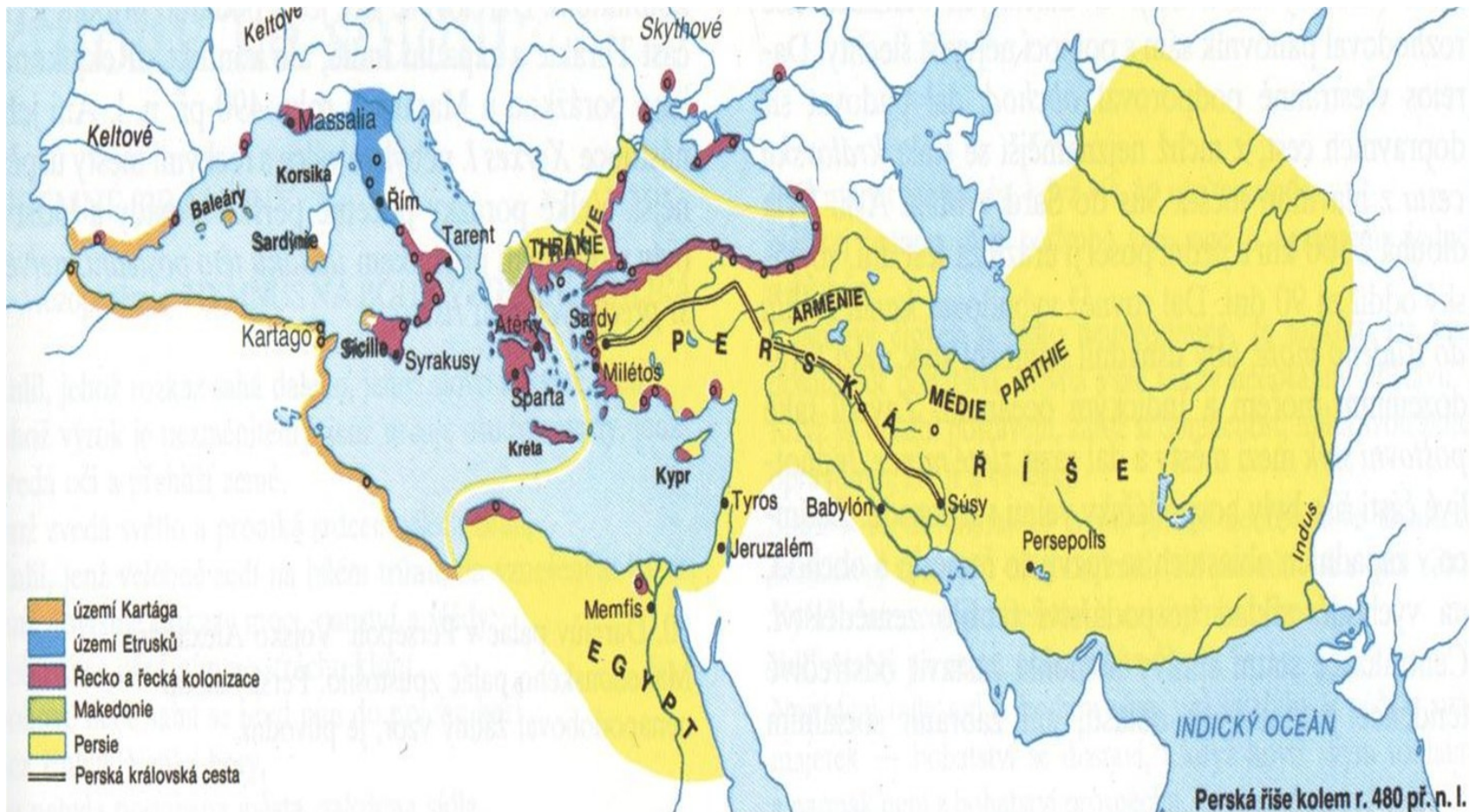
Exilová literatura

- **Kompilace starších dokumentů E a J do Tóry a texty z deuteronomistické školy**
- **Ezechiel** - kněz **Ez 18,27** „Když se svévolník odvrátí od své zvrůle, již se dopouštěl, a jedná podle práva a spravedlnosti, zachová svou duši při životě.“
Individuální odpovědnost Bohu ne kolektivní vina. Ez 37:15 I stalo se ke mně slovo Hospodinovo: "Ty, lidský synu, slyš. Vezmi si jedno dřevo a napiš na ně: »Judovi a synům izraelským, jeho spojencům.« Pak vezmi druhé dřevo a napiš na ně: »Josefovi«, to je dřevo Efrajimovo a celého domu izraelského, jeho spojenců. Přilož jedno k druhému a budeš je mít za jedno dřevo; budou v tvé ruce jedním celkem. Až se tě synové tvého lidu zeptají: »Nepovíš nám, co to pro nás znamená?«, promluv k nim: toto praví Panovník Hospodin: »Hle, já vezmu dřevo Josefovo, které je v ruce Efrajimově a izraelských kmenů, jeho spojenců, přidám k němu dřevo Judovo a učiním je dřevem jedním a budou v mé ruce jedno.« Až budou ta dřeva, na která jsi psal, v tvé ruce před jejich očima, promluvíš k nim: Toto praví Panovník Hospodin: Hle, já vezmu syny Izraele zprostřed pronárodů, kamkoli odešli, shromáždím je ze všech stran a přivedu je do jejich země. Učiním z nich jediný národ v zemi, na izraelských horách, a jediný král bude králem všech. Nebudou to už dva národy a nebudou už rozdělení na dvě království. Nebudou se už poskvřňovat svými hnusnými a ohyzdnými modlami ani žádnými svými nevěrnostmi. Zachráním je ze všech míst, kde sídlili a ve kterých hřešili, očistím je a budou mým lidem a já jim budu Bohem. David, můj služebník, bude nad nimi králem a jediným pastýřem všech, budou se řídit mými řády, budou zachovávat má nařízení a jednat podle nich. Budou sídlit v zemi, kterou jsem dal Jákobovi, svému služebníkovi, v níž sídlili vaši otcové. Budou v ní sídlit oni i jejich synové a synové jejich synů navěky a David, můj služebník, bude jejich knížetem navěky. Uzavřu s nimi smlouvu pokoje; bude to věčná smlouva s nimi, dám jim ji a rozmnožím je a v jejich středu zřídím svou svatyni navěky. Můj příbytek bude nad nimi a já jim budu Bohem a oni budou mým lidem. I poznají pronárody, že já Hospodin jsem ten, kdo posvěcuje Izraele, až má svatyně bude navěky v jejich středu., **Izrael a Juda se spojí pod Mesiášem z Davidova rodu. Bůh bude už navěky u Židů a ostatní národy uznají Židy Božím lidem.**
- **Knih Jeremjášova** - kněz **Jr 29:4-10** "Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele, všem přesídlencům, které jsem přestěhoval z Jeruzaléma do Babylóna: Stavějte domy a byďte v nich, vysazujte zahrady a jezte jejich plody. Berte si ženy, plodte syny a dcery. Berte ženy pro své syny, provdávejte své dcery za muže, ať rodí syny a dcery, rozmnožujte se tam, ať vás neubývá. Usilujte o pokoj toho města, do něhož jsem vás přestěhoval, modlete se za ně k Hospodinu, neboť v jeho pokoji i vy budete mít pokoj. Toto praví Hospodin zástupů, Bůh Izraele: Nedejte se podvádět svými proroky, kteří jsou uprostřed vás, ani svými věštcí. Neposlouchejte své sny, které míváte. Prorokují vám klam v mém jménu, já jsem je neposlal, je výrok Hospodinův. Toto praví Hospodin: Až se vyplní sedmdesát let Babylóna, navštívím vás a splním na vás své dobré slovo, že vás přivedu zpět na toto místo. **Přesídlenci mají žít normálně, Bůh jim odpustí poté, až uplyne stanovená doba.**
- **Jr 24:1-10** Hospodin mi ukázal, hle, dva koše fíků postavené před Hospodinovým chrámem poté, co Nebúkadnesar, král babylónský, přestěhoval Jekonjáše, syna Jójakíмова, krále judského i judské velmože, řemeslníky a kovotepce z Jeruzaléma a přivedl je do Babylóna. V jednom koši byly fíky velmi dobré, jako jsou fíky rané, v druhém koši byli fíky velmi špatné, tak špatné, že se nedaly jíst. Hospodin se mne zeptal: "Co vidíš, Jeremjáši?" Odvětil jsem: "Fíky. Ty dobré fíky jsou velmi dobré, ty špatné jsou velmi špatné, tak špatné, že se nedají jíst., Tu se ke mně stalo slovo Hospodinovo: "Toto praví Hospodin, Bůh Izraele: Jako na tyto dobré fíky se dívám na judské přesídlence, které jsem pro jejich dobro poslal z tohoto místa do země Kaldejců. Obracím k nim svůj zrak v dobrém, přivedu je zpět do této země. Znovu je vybuduji a už je nezbořím, zasadím je a nevykořením. Dám jim srdce, aby mě poznali, že já jsem Hospodin. Budou mým lidem a já jim budu Bohem, neboť se ke mně navrátí celým srdcem. Ale jako se špatnými fíky, které jsou tak špatné, že se nedají jíst, praví Hospodin, právě tak naložím se Sidkijášem, králem judským, a jeho velmoži, i pozůstatkem jeruzalémského lidu, s těmi, kdo zůstali v této zemi, i s těmi, kdo bydlí v zemi egyptské. Učiním je obrazem hrůzy a zla pro všechna království země, potupou a pořekadlem, předmětem výsměchu a zlořečením na všech místech, kam je vyženu. Pošlu na ně meč, hlad a mor, dokud nebudou do posledního vyhubeni ze země, kterou jsem dal jim a jejich otcům., **Spor mezi těmi Judejci, co zůstali a těmi, co byli přesídlení o to, kdo je pravým Izraelem. Jeremjáš ujišťuje přesídlence, že Bůh je s přesídlenci a odpustí jim. Sám odešel do Egypta, kde byl dle tradice umučen.**

Novobabylonská říše

Perská říše

Purim 14. adar

<https://www.youtube.com/watch?v=6mmZDYogjCk>

<p>מתנות לאֲבוֹנִים</p> <p>gifts for others</p>	<p>סְעוּדָה</p> <p>festive meal</p>	<p>מַסְכוֹת</p> <p>masks</p>	<p>אַזְנֵי הָמָן</p> <p>hamantaschen</p>
<p>רַעְשׁוֹן</p> <p>grogger</p>	<p>אַסְתֵּר</p> <p>Queen Esther</p>	<p>אַחַשְׁוֵרוֹשׁ</p> <p>King Achashverosh</p>	<p>מָרְדֵּכַי</p> <p>Mordechai</p>
<p>מְגִילַת אַסְתֵּר</p> <p>Megillat Esther</p>	<p>וַשְׁתִּי</p> <p>Vashti</p>	<p>מִשְׁלַח מָנוֹת</p> <p>mishloach manot</p>	<p>הָמָן</p> <p>Haman</p>

Ester; Ester 3, 8 Tu řekl Haman králi Achašveróšovi: „Je tu jakýsi lid, roztroušený a oddělený mezi národy po všech krajinách tvého království. Jejich zákony jsou odchylné od zákonů všech národů a zákony královskými se neřídí. Král z toho nemá žádný prospěch, když je trpí. – Ester 10:3 Neboť žid Mordokaj byl první po králi Achašveróšovi (asi Xerxés 485 - 465). **V synagoze se čte svitek Ester. Poprvé zde použito slovo Žid. Ester prý zabránila pogromu.**

© CanStockPhoto.com · csp49491681

Kýrův

válec ukazuje, jak si král získal loajalitu podrobených skupin lidí

Návrat z exilu

- 2. Kr 25, 27 Ve třicátém sedmém roce po přestěhování Jójakína (Jekonjáše), krále judského, dvacátého sedmého dne dvanáctého měsíce, uděлил babylónský král Evíl-merodak v tom roce, kdy začal kralovat, milost Jójakínovi, králi judskému, a propustil ho z vězení.
- 1. Pa 3:17-18 Synové vězně Jekonjáše: jeho syn Šealtíel, dále Malkíram, Pedajáš a Šenasar, Jekamjáš, Hóšama a Nedabjáš. 19 Synové Pedajášovi: Zerubábel a Šimeí. Zerubábelův syn byl Mešulám a Chananjáš a jejich sestra byla Šelomít.
- Ezd 1,3 „Kdokoli z vás, ze všeho jeho lidu – Bůh buď s ním – se může vydat na cestu do Jeruzaléma, který je v Judsku, a stavět dům Hospodina, Boha Izraele, toho Boha, který je v Jeruzalémě.“ Kýros II. (559–530 př. n. l.), **Kýrův dekret o návratu Židů, 538 př. n. l.**
- Ezd 3, 2 Jéšua, syn Jósadakův, s bratry kněžími a Zerubábel, syn Šealtíelův, se svými bratry začali budovat oltář Bohu Izraele, aby na něm mohli obětovat zápalné oběti, jak je předepsáno v zákoně Mojžíše, muže Božího. **Jéšua obnovil velekněžskou dynastii z rodu Sádoka.**
- Ezd 4, 3 Ale Zerubábel a Jéšua i ostatní představitelé izraelských rodů jim odpověděli: „Vy s námi nemůžete stavět dům našeho Boha. Hospodinu, Bohu Izraele, budeme stavět my sami, jak nám přikázal král Kýros, král perský!“ Odmítli, protože to byli Samaritáni - 2Kr 17,24-41 **Zerubábel snad pomýšlel na obnovení vazalského království s Davidovou dynastií v čele. Judsko stále však zůstávalo provincií.**
- Ezd 5, 3 Tehdy k nim přišel Tatenaj, místodržitel zaeufratský, a Šetar-bóznaj se svými druhy a ptali se jich: „Kdo vám dal rozkaz stavět tento dům a obnovovat tuto svatyni?“
- Ezd 6, 12 Bůh, který chce, aby tam přebývalo jeho jméno, ať zničí každého krále i národ, který by vztáhl ruku a přestoupil tento výnos a zbořil by Boží dům v Jeruzalémě. Já, Dareios, jsem vydal tento rozkaz. Ať je svědomitě prováděn!“ Dareios I. (522–486 př. n. l.), **515 př. n. l.**
- Ezd 7, 10 Ezdráš bádál s upřímným srdcem v Hospodinově zákoně, jednal podle něho a vyučoval v Izraeli nařízením a právům.
- Ezd 7, 11 Toto je opis listu, který vydal král Artaxerxés knězi Ezdrášovi, znalci Zákona, znalému znění příkazů Hospodinových a jeho nařízení Izraeli... Artaxerxés I. (465 – 424), 458 př. n. l. **Je možné, že Tóra dokonce byla autorizována perským králem, aby žili pod jedním Zákonem.**
- Ezd 10, 1 Zatímco se Ezdráš modlil, vyznával hříchy a v pláči se před Božím domem vrhl k zemi, shromáždilo se k němu z Izraele převeliké shromáždění mužů, žen i dětí a lid se dal do usedavého pláče. **Pokání je židovského původu. Lítost nad svými činy a obrat k Bohu.**
- Neh 8, 2 Kněz Ezdráš tedy přinesl Zákon před shromáždění mužů i žen, všech, kteří byli schopni rozumět, aby jej slyšeli, prvního dne měsíce sedmého. **Zákon (Tóra) a knihy deuteronomistické školy (knihy Jozue, Soudců, Samuelovy, Královské) byly sepsány až v babyl. zajetí.**
- Neh 8, 9 Nehemjáš, který byl místodržícím, a kněz Ezdráš, znalec Zákona, a levité, kteří vysvětlovali lidu Zákon, řekli všemu lidu: „Dnešní den je svatý Hospodinu, vašemu Bohu. Netruchlete a neplačte.“ Všechny lid totiž plakal, když slyšel slova Zákona. **Ezdráš zřejmě musel Judejce učit nové příkazy Tóry a př. šabat byl jednou z novinek, další byl babylonský kalendář začínající na jaře.**